

AZ ELLÁTÁSI LÁNC SZEMLÉLET HATÁSA A KÜLÖNLEGES ERŐK LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSÁRA

EFFECT OF SUPPLY CHAIN MANAGEMENT APPROACH FOR SPECIAL OPERATION FORCES LOGISTIC SUPPORT

BODORÓCZKI János

(ORCID ID: 0000-0002-1026-1656)

bodoroczki.janos@uni-nke.hu

Absztrakt

A szerző rövid logisztika történeti áttekintéssel vezeti be az ellátási láncok kialakulását. Röviden ismerteti kialakulásukat, és fejlődésüket a logisztika elméletében és gyakorlatában. Meghatározza a katonai logisztikai ellátási lánc fontosabb elemeit, feltárja azok különleges erőre gyakorolt hatását.

Kulcsszavak: logisztika, történet, ellátási lánc, ellátási hálózat

Abstract

The author presents the History of Logistic. Historical overview explains the formation of supply chains. Briefly describe their development in logistics theory and practice. Defines the main elements of the military logistics supply chain, it explores the impact on their particular strength.

Keywords: logistic, history, supply chain, supply network

A kézirat benyújtásának dátuma (Date of the submission): 2017.05.20.
A kézirat elfogadásának dátuma (Date of the acceptance): 2017.09.25.

BEVEZETÉS

A kutatási téma feldolgozása alatt vizsgáltam az ellátási lánc elmélet hatásait a különleges erők támogatásszervezésére. A rendelkezésre álló gyakorlati tapasztalataimból azt a következtetést vontam le, hogy az ellátási lánc szemlélet és módszer nem elég hatékony a különleges erők támogatásának megszervezésében. Feltételezem, hogy az ellátási lánc elmélete-, és módszerei mellett más eljárásokat is alkalmazni kell a különleges erők hatékony logisztikai támogatásszervezésében.

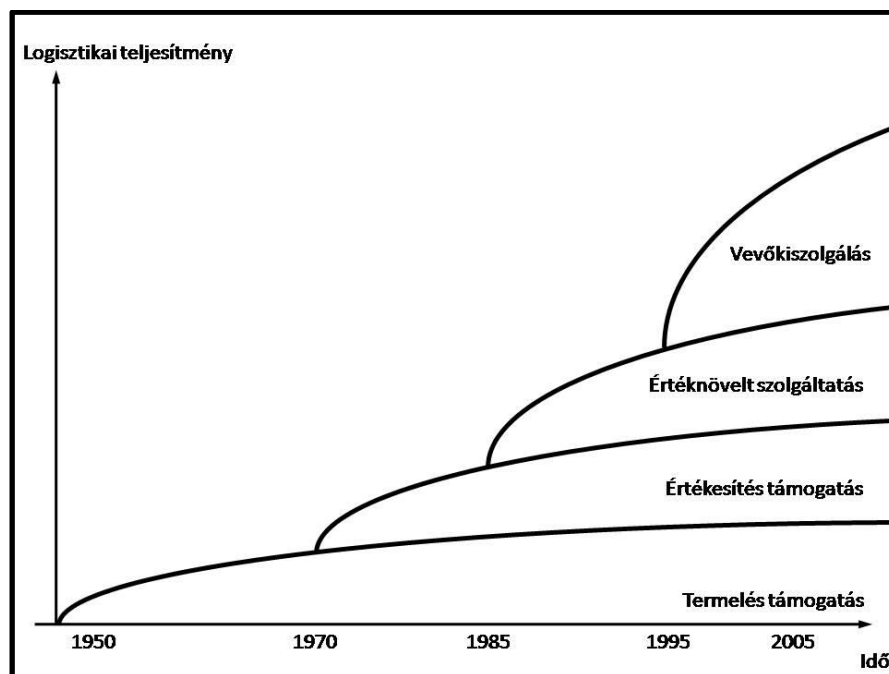
A téma elemzés érdekében egy rövid történeti áttekintésben kitérek az ellátási lánc fejlődésére a polgári-, és a katonai logisztikában. Következtetéseket vonok le arra vonatkozólag, hogy az ellátási lánc szemlélet milyen hatást gyakorol a különleges műveleti logisztikára. A történeti áttekintésben döntően az etimológiai vonalat követem, de igyekszem rámutatni az egyes tartalmi értelmezésekre is. Ehhez felhasználom Horváth Attila kézirat formájában átadott tanulmányát. [1] A logisztika etimológiai levezetését nem tekintem feladatomnak, elfogadom Horváth Attila: „Ajánlások a katonai logisztika történetének tanulmányozásához” című munkáját.

A LOGISZTIKA TÖRTÉNETE

A hadseregekről való gondoskodás egyidős a hadviseléssel. Mindig gondoskodni kellett a hadba vonuló katonák vizéről, élelméről, szállásáról. Réger Béla a logisztika történetéről szóló tanulmányában megállapítja, hogy a hadviselés fejlődésével a logisztika, a hadtudomány önálló ágává fejlődött. Rámutat a polgári-katonai közös szálra azzal a megállapítással, hogy a logisztika fogalmához a nemzetgazdaság mozgósítását társították elsősorban, melynek következtében ez az elnevezés általánossá vált. Emellett a logisztika elnevezés a hadügy, és a gazdaság szaknyelvében is meghonosodott. [2] A logisztika és a hadsereg kapcsolatát nem csak hadszíntereken érhetjük tetten. 1815-ben a United States Army's Springfield – mely teljes egészében a hadsereghez tartozott – katonai vezetőket alkalmazott az üzemi logisztikában. Lee Roswell ezredes üzemszervezési elvei már – a mai megfogalmazás szerint – divizionális elemeket tartalmazott, ötven évvel megelőzve korát. Grant tábornok is a polgárháború alatt kiemelten kezelte a logisztikai kérdéseket. Alfred Mahan¹ amerikai admirális úgy fogalmazott, hogy a logisztika az ország gazdasági és ipari erőforrásainak mobilizálása a fegyveres erők támogatása érdekében. [3 p.11.] Újszerű szervezési – logisztikai eljárások Európában is megjelentek. Németországban mérnökök által irányított technicista irányított termelés folyt, mindkét kontinensen a logisztikai szervezést a termelés határozta meg. 1880-tól kezdtek figyelmet fordítani a gazdálkodási szférára, a kereskedelmi, beszerzési funkciók szervezésére. 1910-re, amikor a háborúra való készülődés már mindent meghatározott, a kor szervezési-, és nem mellesleg logisztikai bravúrja eredményeként Henry Ford üzemeiben futószalag alkalmazásával gyártották a „T” modelleket. Ennek hatására szerte a világon beindult a tömegtermelés, amelynek támogatására kialakult a termelési logisztika, a belső anyagáramlási rendszerek fejlesztése eredményeként. [4] A két háború közt kiemelt figyelmet fordítottak az egyes szervezeti elemek közti anyagáramlás gyorsításának elemzésére. A vállalat egészét érintő megoldásokban kezdtek gondolkodni, a stratégiai és operatív feladatok szétváltak. A második világháborút követően, az üzemi logisztikában kettősség alakult ki. Európa nyugati felében az amerikai menedzserek terjedtek el, a közép-európai országokban meghonosodott német

¹ Alfred Thayer Mahan admirális, geostratégia, történész. A tengeri hatalom koncepciójának kidolgozója.

szervezési elveket leváltotta a szovjet mintájú tervgazdálkodás. [5 p.11–23.] A második világháborút követően a logisztikai szemléletmód és módszer fokozatosan terjedt el a gazdaságban is. A logisztika súlypontjai folyamatos változáson mentek keresztül, amely nem jelentette a korábbi időszakok kiemelt területeinek háttérbe szorulását. A változásokat az alábbi ábra szemlélteti.

1. ábra A logisztika hangsúlyának változásai [6]

Az ábrán jól látható, hogy az 1950-es években a hangsúly a termeléstámogatáson, és a költségcsökkentésen, 1970-től az értékesítés támogatáson volt. A vevőkiszolgálás az 1980-as évek közepétől van jelen a logisztikai folyamatban. Napjainkban a logisztika már a vevőkiszolgálásra, az ellátási láncokra, valamint az ellátási hálózatokra koncentrál. [6 p.26.]

Természetesen valamennyi változás igazodott a vállalat gazdasági folyamataihoz, és a társadalmi-, technikai előre haladáshoz. A fejlődés új logisztikai eljárásokat is eredményezett: Az 1970-es években felfigyeltek a távol-keleti országok – elsősorban Japán – logisztikai megoldásaira. A nyugati logisztikai szakemberek meglepetten tapasztalták, hogy egyes alkatrészek áramoltatását új módszerrel valósítják meg, amely a termelési készletek radikális csökkenéséhez vezetett. Az úgynevezett „KANBAN” rendszer elterjedését a Z – elmélet követte, melyben a termelői szervezet tárgyi-, technikai-, emberi feltételeit együttesen kezelték. Az évtizedben központi szerepet kapott a szervezet és környezetének vizsgálata. [5 p.11–23.]

Megjelent a Just In Time (éppen időben) elmélet és módszer, amely alkalmazásával a készletszinteket jelentős mértékben csökkentették. A problémakört Szegedi Zoltán és Prezenszki József a közösen megírt „Logisztika-menedzsment” című műben részletesen tárgyalja, amelyet a Kossuth Kiadó többször átdolgozott formában megjelentetett. A szerzők kiemelten foglalkoznak a legújabb felfogás szerinti logisztika-, és ellátási lánc menedzsment alapjaival, elemzik az integrált logisztikai koncepció gazdálkodási vonatkozásait. A kötet az áruáramlási (szállítás, raktározás, stb.) rendszerektől eljut az ellátási lánc részletes elemzéséig. A szerzők az elemzésükben kiemelten kezelik a legújabb logisztikai eljárások ismertetését,

elemzik az európai rendszerkapcsolatokat, valamint ebben Magyarország szerepét, és elhelyezkedését.

A logisztikai szemlélet az államszocialista rendszerre berendezkedő országokban nem terjedt el, de az anyagmozgatás-raktározás tudományos kutatása fontos maradt. Ez tette lehetővé a két világrendszer felbomlása után Kelet-Közép-Európában a piacgazdaság viszonyainak és a logisztikai szemléletmódnak gyors elterjedését. A globalizációs világgazdasági folyamatok a logisztikai gondolkodásra is nagy hatást gyakoroltak.² A katonai és az üzleti stratégiák összefonódásának vizsgálata téma a londoni, és az oxfordi egyetem stratégiakutatási programjaiban. [7] A logisztikai szemlélet és módszer térnyerésének szükséges, de nem elégséges feltétele volt és marad az infokommunikációs rendszerek korábban szinte elképzelhetetlen mennyiségi és minőségi fejlődése. Az ismert világmárkák a világ bármely pontján beszerezhetők, melyeket kiterjedt disztribúciós hálózatok, magasan integrált logisztikai rendszerek támogatnak. A globális igények globális logisztikai megoldásokat kényszerítenek ki, a logisztika a globalizáció meghatározó elemévé vált. Az okmányok és az online felületek egységesülnek, az adattartalom a világ bármely pontján elérhető. A feladott áru helye méter pontosan azonosítható, a logisztikai szolgáltatások előtt a falak politikai nézetektől függetlenül omlanak le. A logisztika a telekommunikációs forradalom eredményeire építve széles körben átlépi a nemzeti kereteket. Halászné Sipos Erzsébet már az 1990-es évek második felében annak a véleményének adott hangot, hogy a globalizáció segíti a logisztika terjedését, a logisztika segíti a globalizáció kiterjedését. [8 p.191–192.] Ezért valóban nem túlzás azt kijelenteni, hogy a logisztika a globalizációs folyamatok egyik fontos mozgatórugója. A termelési központú szemléletet felváltja a marketingközpontú gondolkodás, a polgári logisztika hangsúlyai a termelési folyamatok, majd az elosztási és értékesítési folyamatok támogatása volt, aztán következett a vevő kiszolgálás, ami tovább fokozta a logisztika interdiszciplinaritását. [9 p.11–21.]

AZ ELLÁTÁSI LÁNC ÉRTELMEZÉSE, FEJLŐDÉSE A POLGÁRI LOGISZTIKA ELMÉLETÉBEN

Venekei József azt állítja, hogy az ellátási lánc meghatározásában egységesen elfogadott fogalom nem létezik, mert a definíció meghatározását befolyásolják a megoldandó feladatok mellett a gazdasági és a logisztikai folyamatok is. Emellett a definiálást tovább nehezíti, hogy az ellátási lánc általánosan elfogadott elmélete mellett a logisztika részét képezi az ellátási lánc menedzsment is. [10 p.108.] Horváth Attila tanulmányában az ellátási láncokkal kapcsolatban a kritériumok alkalmazását ajánlja azért, mert a hazai és a nemzetközi szakirodalomban számtalan tudományosan értékelhető definíció jelent meg.³ [11] A szerző ezzel kapcsolatban Szegedi Zoltán álláspontját fogadta el, aki az ellátási lánc menedzsmenttel foglalkozó 2012-ben megjelent monográfiájában, a szerzőtársával közösen írt könyvük 2010-ben megjelent negyedik átdolgozott kiadása alapján az ellátási lánc dinamikus fejlődése miatt inkább kritériumok felállítását és a jellemzők vizsgálatát javasolja. [12 p.37–38.] A szerteágazó feladatrendszernek, és a kiszélesedő folyamatoknak megfelelően a polgári logisztikai fogalomrendszer is sokszínű. Ezzel kapcsolatban Venekei József a Szegedi Zoltán és Prezenszki József a korábbiakban már említett könyvében szereplő fogalmakat [10 p. 111] ajánlja, melyet az alábbiak szerint foglalt össze: A legfontosabb polgári logisztikai értelmezés az Egyesült Államok Logisztikai Tanácsa szerint: „...a logisztika alapanyagok, félkész- és késztermékek, valamint a kapcsolódó információk származási helyről felhasználási helyre

² A téma szakértője Lawrence Freedman.

³ Erről kérdésről lásd bővebben: [11]

való hatásos és költséghatékony áramlásának tervezési, megvalósítási és irányítási folyamata, a vevői elvárásoknak történő megfelelés szándékával.”⁴ Az Egyesült Államok Logisztikai Mérnöki Társaságának (SOLE) definíciója, mely szerint: „a logisztika azon vezetési, szervezési és műszaki tevékenységek tudománya, amelynek meghatározott célok és tervek elérésére, valamint a működés érdekében az elvárásokra, az erőforrások fenntartására és ellátására koncentrálnak.”⁵ A logisztika interdiszciplináris jellege az ellátási lánc menedzsment fogalmi meghatározásaiban is visszatükröződik: „Az ellátási lánc menedzsment (Supply Chain management) az anyagok és információk áramlása révén a nyersanyag-beszállítók, a gyártó üzemek, a disztribúciós szolgáltatók és a fogyasztók kapcsolódó összehangolt vezetési és szervezési tevékenységének összessége.”⁶ A fogalmak értelmezése után megállapítható, hogy az ellátási lánc menedzsment a logisztika szervezeten belüli tevékenységén túl a szervezeten kívüli kapcsolatokra is koncentrálnak. A logisztika tehát új értelmezést nyert: „A logisztika – az ellátási lánc menedzsment részeként – alapanyagok, félkész-és késztermékek, valamint a kapcsolódó információk származási helyről felhasználási helyre való hatásos és költséghatékony áramlásának tervezési, megvalósítási és irányítási folyamata, a vevői elvárásoknak történő megfelelés szándékával.”⁷ Az értékláncok értelmezésében korábban Porter különválasztja a vevő, a vállalat, és a beszállító láncát, megállapít elsődleges és támogató vállalati folyamatokat is, melyet az alábbi ábra szemléltet. Mindemellett „Versenyelőny” című művében bevezeti az értéklánc fogalmát. A felfogása szerint a versenyelőny forrása az érték, melyet a vállalat nyújt a vásárlónak.

2. ábra A Porter fféle értéklánc ⁸

Porter szerint a létrehozott értéket egymással összefüggő tevékenységek határozzák meg. Az elsődleges tevékenység hozza létre a terméket, a támogató tevékenységek biztosítják az infrastruktúrát. Az elmélet feltárja az értékalkotó folyamatot, tehát minőségi elemzési módszernek is alkalmazható.⁹ A 20. század végén az ellátási láncok kibővültek, mely

⁴ Szegedi – Prezenszki, p-26.

⁵ Szegedi – Prezenszki, p-27.

⁶ Szegedi – Prezenszki, p-28.

⁷ Szegedi – Prezenszki, p - 29.

⁸ Venekei, p – 113.

⁹ Venekei, p – 114.

óhatatlanul vonzotta azok kockázatainak növekedését is: a szállítási idők növekedése, illetve a gazdaságpolitikai változások zavart kelthetnek a lánc működésében. A kibővült ellátási lánc kapcsolódó elemeinek integrálásával, Knoll Imre alkotott bővített ellátási lánc modellt. [13 p.237.] Az új elmélet szerint a kiinduló pont a döntés előkészítés, a kutatás-fejlesztés, és a tervezés, ami felülírja a tradicionális ellátási lánc beszerzési folyamatainak kezdőpontját.¹⁰

Az 1980-as évek elején a logisztikában megjelent a kapcsolatok ellátási láncon belüli menedzselése. Ez egy komplex feladat, mely Douglas M. Lambert és Martha C Cooper szerint három elemet tartalmaz: a hálózati struktúrát, az üzleti folyamatot, és a lánc komponenseit. A lánc működtetése folyamatos információáramlást igényel, mellyel jó termékáramlást garantál. A folyamat középpontja továbbra is a vevő. Az elméletet Venekei József az alábbiak szerint foglalja össze: Első lépés az ellátási lánc hálózatának vázolása, második a kulcsfontosságú elemek meghatározása, harmadik a folyamatkapcsolat azonosítása, melyet a vezetés szintjeinek folyamathoz rendelése zár. Összefoglalásaként elmondható, hogy az ellátási lánc szemlélet jóval túlmutat a logisztikán. A szemlélet összetett, bonyolult információs tevékenységet is magába foglaló tevékenység. A logisztikai folyamatokon túl az ellátási láncon belüli kommunikációt, fogyasztói kapcsolatokat is tartalmaz, mely szavatolja a gyors alkalmazkodó képességet.¹¹

AZ ELLÁTÁSI LÁNC ÉRTELMEZÉSE A KATONAI LOGISZTIKÁBAN

Az ellátási lánc, mint szemlélet a katonai logisztikában régóta létező eljárás. El kell azonban ismerni, hogy a kifejezést ebben a formában nem használták. A gyártótól a felhasználóig való egységes eljuttatási rendszer azonban ismert, és alkalmazott volt. Jó példát jelenthet erre, hogy a második világháborúban az amerikai gépjárműveket, élelmiszer-segély szállítmányokat, harckocsikat és bombákat tömegével juttatták el a keleti frontra a Vörös Hadsereg harcoló egységeihez. Amennyiben a logisztikát, mint fogalmat vizsgáljuk, szükséges a katonai és a polgári értelmezés szétválasztása. A katonai logisztika meghatározásánál a NATO meghatározása a következő: „Logisztika a haderő mozgatásának és fenntartásának tervezésével és végrehajtásával foglalkozó tudomány.” [14] A magyar szakirodalom a fogalmi megközelítést az ellátási feladatrendszerrel egészítette ki: „a logisztikai támogatás a katonai szervezetek ellátásának, mozgatásának és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó feladatok és rendszabályok összessége...” [15 p.10–11.] mely a szabályzatfejlesztési munka után komplex feladatrendszerrel bővült. Az Ált/217 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Támogatás Doktrína 3. kiadás szerint, a logisztikai támogatás fogalmát az alábbiak szerint lehet meghatározni: „Olyan szakirányú tevékenységek összessége, amelyek végrehajtása során a támogató logisztikai szervezetek a rendelkezésére álló szakági képességekkel és igénybe vett polgári erőforrásokkal támogatják a műveleteket végrehajtó katonai szervezeteket alaprendeltetésük végrehajtása közben. A logisztikai támogatás térben és időben összhaderőnemi szemlélettel átfogja az MH haderőnemei, fegyvernemei és szakcsapatai által békében és a különleges jogrend időszakában végrehajtott műveleteit. A támogatási rendszer elemei béke időszakban csökkentett kapacitással, különleges jogrend időszakában a művelethez szükséges megnövelt, vagy teljes kapacitással működnek.” [16 p.1–4.] A katonai logisztika hasonlóan a polgári logisztikához folyamatosan új elemekkel bővül. A haderő változatos feladatrendszere, a megoldandó katonai és nem katonai feladatok miatt, a logisztikai támogatás fő erő kifejtése is áthelyeződik. Ennek megfelelően új, átfogó ellátási lánc működtetési eljárások is

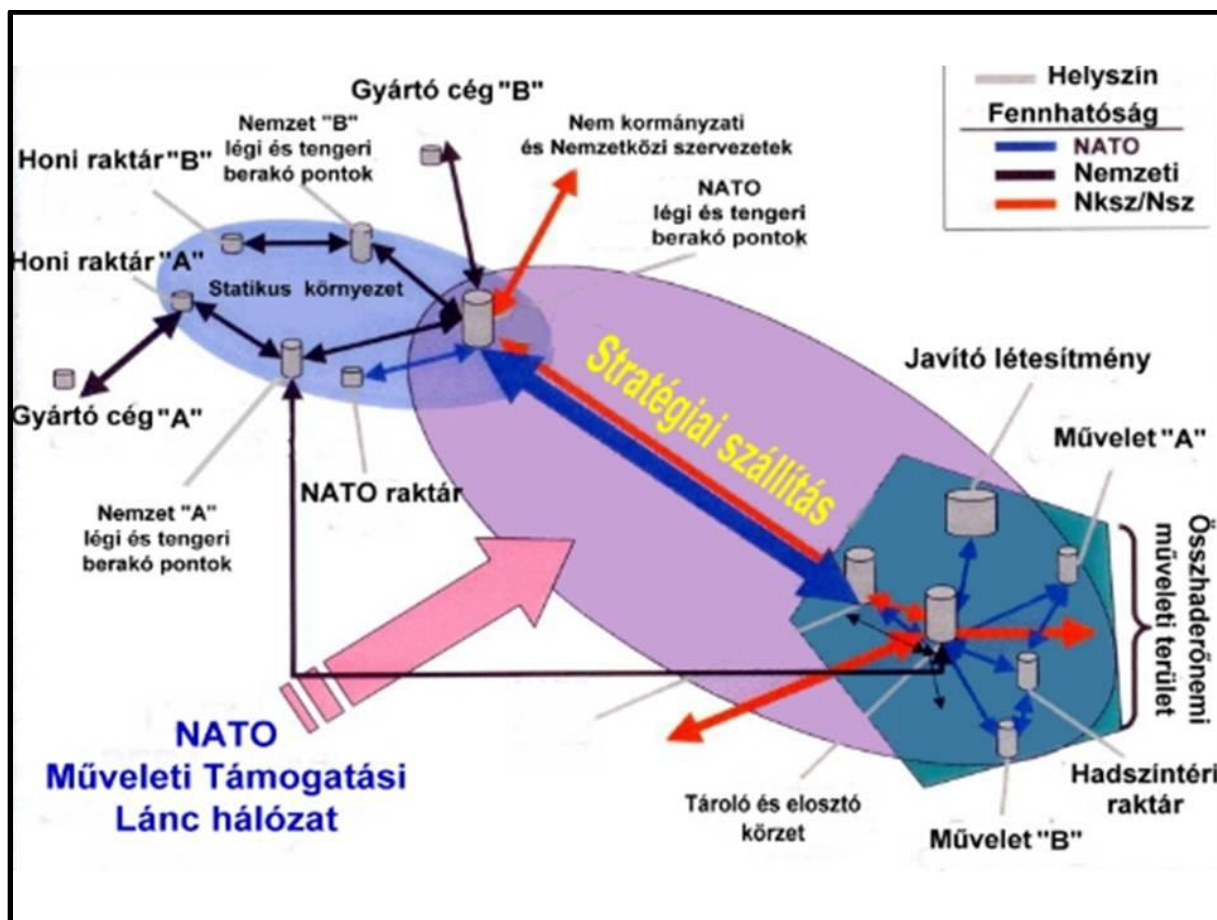
¹⁰ Venekei, p – 111.

¹¹ Venekei, pp 117 – 118.

megjelennek: Az ellátási lánc menedzsment katonai megfelelője a műveleti ellátási lánc menedzsment.¹²

AZ ELLÁTÁSI LÁNC A NEMZETKÖZI KATONAI LOGISZTIKA GYAKORLATÁBAN

Az ellátási lánc katonai megfelelője a NATO-ban az egyes tagállamok képességeinek összessége. A feladatok tervezését, szervezését, végrehajtását ügynökségek, testületek és tanácsok végzik. A műveleti lánc menedzsment koncepciót 2006-ban fogalmazták meg a NATO tervezési konferenciáján. A NATO műveleti lánc menedzsment koncepció alapelveit Venekei József a brit Összhaderőnemi Ellátási Lánc Koncepción keresztül mutatja be, melyet az alábbi ábra szemléltet. Elemzésében kiemeli, hogy az Egyesült Királyság az összhaderőnemi ellátási lánc elgondolást a gyakorlatban alkalmazza. [17 p.62.]

3. ábra A NATO műveleti támogatási lánc¹³

Az ábrából egyértelműen kitűnik, hogy a nemzetek úgy a NATO műveleti támogatási láncot, mind a saját támogatási rendszerüket használhatják. A nem kormányzati szervek erőforrásait a NATO is használja, de ezek felett az adott szerv rendelkezik. A stratégiai

¹² Venekei, p – 110.

¹³ Forrás: Venekei

szállítás kiemelt jelentőségű a lánc elemei közt. A műveleti lánc elemeit a ki-, és berakópontok, a végfelhasználók, az elosztópontok, a tároló és javító létesítmények alkotják.

A brit felfogás szerint a logisztikai folyamatokon belül vezetési-, alap-, és végrehajtói folyamatokat különböztethetünk meg. A vezetési folyamatok alatt meghatározzák a pontos logisztikai irányelveket. A megfogalmazott alapelveket alkalmazzák az alapfolyamatok (erőforrás-biztosítás, információáramlás), és a végrehajtói folyamatok (anyag-, és szállító eszközök nyomon követése, kapcsolattartás az ellátó szervezetekkel) alatt. [17 p.69.]

A műveleti lánc menedzsment fejlesztése folyamatos. A koncepció fejlesztése az AJP-4 kiadványok, és a műveleti logisztikai lánc menedzsment (Operations Logistic Chain Management-a továbbiakban: OLCM) hatályos működési utasításain (Standard Operating Procedure-a továbbiakban: SOP) keresztül történik. A műveleti logisztikai lánc meghatározását Vauver Viktor az alábbiak szerint foglalja össze: „A NATO Műveleti Logisztikai Lánc logisztikai kapacitások és disztribúciós képességek utánpótlási vonalak mentén együttműködő hálózata, amely fogadja, szállítja, tárolja, elosztja, és újra elosztja a felszerelést, az anyagokat és személyeket/állományt a végfelhasználó részére. A Műveleti Logisztikai Lánc Menedzsmentje (OLCM) egy képesség, amely koordinálja, optimalizálja és rangsorolja a logisztikai erőforrások és szolgáltatások áramlását a NATO Összhaderőnemi Műveleti Területen és azon kívül, a NATO parancsnok szándékának megfelelően.” Az OLCM kialakításának célja a nemzeti és polgári láncok összehangolása. Vauver Viktor szerint ez nem valósulhat meg NATO vezetés alatt. A polgári beszállítók önálló integrálását a speciális rendeltetésű alegységek vonatkozásában is lehetségesnek tartom, melynek kiemelt szerepe lehet a különleges erők gyors, és költséghatékony ellátásában. A műveleti logisztikai lánc alapesetben nagy mennyiségű erőforrás áramlását biztosítja. Ebben az esetben a menedzsment a maximális erőforrás kihasználásra koncentrál. Emellett a koncepció képes az úgynevezett csomópont menedzsment szerepét is betölteni. Vauver Viktor véleményének elemzésekor egy lényeges gondolatot fedeztem fel a polgári logisztikai eljárások katonai alkalmazhatóságáról. Az OLCM-ről szóló cikksorozatának összegzésében feltárja, hogy „az ellátási lánc menedzsmentet motiváló tényezők egyeznek a polgári szférában tapasztaltakkal, a szakirodalomban fellelhető „civil” eszközrendszer – szinte változtatás nélküli – adaptálása figyelhető meg.” [18 p.16.]

AZ ELLÁTÁSI LÁNC SZEMLÉLET HATÁSA A KÜLÖNLEGES ERŐK TÁMOGATÁSSZERVEZÉSÉRE

A mai katonai logisztikai támogatásszervezés gyakorlatát meghatározza az ellátási lánc szemlélet. Ennek igazolására elég a szövetséges összhaderőnemi logisztikai doktrínára, a NATO műveleti támogatási lánc menedzsment elméletére,¹⁴ vagy az Ált/217 LOGD 4 (3) megfogalmazásaira gondolni. Az ellátási lánc minden eleme - így az ellátási lánc menedzsment is - az összhaderőnemi műveletet tartja szem előtt, a teljes rendszer ehhez a követelményhez van optimalizálva. A rendszer folyamatszemplétű és lineáris (lásd a 2-es és a 3-as ábrát).

Abból, hogy az optimumot a rendszer egészére dolgozták ki, egyenesen következik, hogy az nem lehet optimális egy olyan különleges műveleti képesség számára, amely az összhaderőnemi műveletnél jóval nagyobb rugalmasságot, dinamizmust képvisel a műveleti területen. Ezt a megállapításomat arra alapozom, hogy az ellátási lánc minden elemének képesnek kell lennie kiszolgálni ezeket a speciális követelményeket, amire a teljes rendszer

¹⁴ Lásd: Venekei József írásait

optimuma miatt az nyilvánvalóan nem képes. Az ellátási lánc szemlélet tehát nem elégíti ki teljes körűen a művelet elsőségének követelményét a különleges erők esetében. Kiemelten igaz akkor, ha stratégiai feladatról van szó. Az időbeniség a kérdést tovább bonyolítja. Minden különleges művelet egyedi küldetés, egyedi anyagigénnyel, aminek kielégítésére nem megfelelő az időkeret, melyet a műveleti ellátási lánc biztosítani tud. Előfordulhatnak olyan tényezők is, melyek miatt a műveleti területen települt konvencionális logisztikai szervezetek nem tudják teljesíteni a különleges erők speciális igényeit.¹⁵

Az ellátási láncok rendszerelméletet érintő kérdése, hogy mi legyen az optimalizáció célfüggvénye? Mi az, aminek a szempontjából akarjuk az optimális megoldást elérni? A katonai logisztikának az erre adott válasza viszonylag egyszerű: a művelet elsősége. A polgári logisztikában általában a cél a nyereség maximalizálása, vagy a nyereség - kockázat arány optimális szintjének elérése, ha többcélú optimalizálásról¹⁶ teszünk említést. Az optimum ennek megfelelően a döntéshozó kockázat kezelési - kockázat vállalási hajlandóságától függ, mely szubjektív tényező. Esetünkben azonban más szempontokat is figyelembe kell venni. Az elmúlt évtizedekben végbement változások arra hívták fel a figyelmet, hogy egy különleges műveleti küldetésnél messzemenően figyelembe kell venni az időtényezőt. Ezt csak úgy lehet megtenni, hogy olyan döntéseket hozunk, amelyek az előbb említett szabályokat radikálisan felülírják. Lényegbevágó a determinált katonai (politikai) célok elérése, és a katona életének megóvása. Ebből az következik, hogy alapvető az ilyen típusú műveletek logisztikai támogatásának szervezésében is a decentralizált döntéshozatal, a decentralizált vezetésirányítás mellett.¹⁷ Ezt a különleges műveleti erőkkal kapcsolatban úgy látom megvalósíthatónak, hogy a logisztikai támogatás feladat - felelősség - hatáskör hármásával már harcászati szintű különleges műveleti parancsnok is rendelkezik. Ezzel biztosítható olyan gyors döntések meghozatala, amelyik a katonai művelet eredményes végrehajtását szolgálja. Ennek kell tehát alárendelni a logisztikai rendszer kialakítását, és gyakorlatát is. Ez a gondolat a különleges műveleti logisztika szabályzatrendszerében, és a mai magyar joganyagban (például közbeszerzés) nem tükröződik. Úgy gondolom szükséges ezek átgondolása annak érdekében, hogy a logisztika hatékonyan szolgálja a különleges műveletek tervezését és sikeres végrehajtását.

A hagyományos logisztikai ellátási láncok jelentőségének felismerése mind a katonai, mind a polgári ellátás szervezésében egyre nagyobb teret nyer. Napjainkban közhelynek számít, hogy a civil ellátási láncokban, a civil termékeknél nem alapvetően a termékek versenyeznek egymással, hanem az ellátási láncok. A komplex ellátási láncok fejlettsége és rugalmassága határozza meg, hogy milyen mértékben lesznek képesek kielégíteni a felhasználói (fogyasztói) igényeket. Az ellátási láncok azonban egy olyan lineáris gondolkodás mentén alakultak ki, melyek az ellátási lánc vertikális tagozódásából adódóan a vertikálisan egymáshoz kapcsolódó szervezetek szoros együttműködését tételezi fel. Ennek jellegzetes példája a JIT ellátási láncok szervezése, vagy a KANBAN rendszere a japán termelési kultúrában. A 21. században azonban egyre inkább előtérbe került a hálózatosodás: az a folyamat, mely azt támasztja alá,¹⁸ hogy az egyes lineárisan felépülő ellátási láncokon túlmenően, a hálózatban a vertikális és horizontális kapcsolatok együtt léteznek. A hálózat tagjának, a hálózatba való beágyazottsága határozza meg, hogy az adott tagnál jelentkező igény milyen gyorsan és milyen rugalmassággal elégíthető ki a hálózat többi tagjával együttműködésben. [19]

¹⁵ Például: földrajzi körülmények.

¹⁶ Például: tőzsdei műveletnél optimálisan diverzifikált portfólió kialakítása.

¹⁷ A decentralizált különleges műveleti vezetés-irányítási rendszerről a 3. fejezetben szólok részletesen.

¹⁸ A gondolat szorosan kapcsolódik Porter versenyképességgel kapcsolatos gondolatköréhez

Ha ezt a hálózat elméletet a műveleti logisztika szempontjából transzformáljuk az ellátási rendszerek fejlesztésére, két dolgot láthatunk:

- Egyrészt azt, hogy a rendszer akkor működik jól, ha az a jogszabályi környezet, az intézményi és szervezeti háttér valamint a rendelkezésre álló erőforrások révén olyan komplex rendszerre tud támaszkodni, mely ismeri, megérti a különleges művelet lényegét, és motiválva van a műveleti oldalon jelentkező igények folyamatos kielégítésére;
- Másrészt, amelyik figyelembe veszi a világ globalizációját és azt, hogy a szövetségi védelmi rendszerből adódóan a rendszer más országaival, szolgáltatóival szoros együttműködésben globális hálózatnak tagjaként hogyan tudja a leghatékonyabban kielégíteni a műveleti logisztika felől megjelenő egyedi igényeket.

A fentiekből következik, hogy az ellátási lánc hagyományos, kereslet vezérelt elve nehezen tud hatékony választ adni a különleges erők követelményeire. Ezek az igények - ahhoz az időtartamhoz igazodva, melyhez egy adott anyag az ellátási láncban eltölt- nem előrejelezhető. A láncnak a különleges műveleti csoport valós igényeire kell válaszolnia, tehát rendkívül felhasználó érzékeny. A legtöbb esetben a műveleti biztonság követelménye miatt, a valós igényt (az okokat) a lánc tagja (esetleg a beszerzés döntéshozója) nem is ismeri pontosan. Az említett kihívásokra a műveleti ellátási lánc - mint rendszer - az alábbi megoldásokat alkalmazza jelenleg:

- tervezéssel megkísérelti előre jelezni a különleges műveleti igényeket;
- készletet halmoz fel.

Megítélésem szerint a készlet felhalmozás kettő szempontból sem előnyös a különleges műveleti erők számára. Abban az esetben, ha a nagy készlet a felhasználás helyén (vagy annak közvetlen közelében) van, drámaian csökken a különleges műveleti csoport mozgékonyasága. Amennyiben a felhasználás helyétől távol helyezkedik el, sérül a rendelkezésre állás elve. Emellett a nagy készlet költséghatékonysági kérdéseket is felvet. Úgy gondolom továbbá, hogy a megnövelt anyagi készlet nem lehet általános megoldás a különleges művelet logisztikai támogatási problémáira.

Megítélésem szerint az ellátási lánc szemlélet nem megfelelő válasz a különleges erők logisztikai támogatásának rendszerszintű kihívásaira. A különleges művelet olyan szemléletet követel, amely a nehezen előrejelezhető, esetenként rendkívül változékony, felhasználó érzékeny igényeket is hatékonyan ki tudja elégíteni. Úgy gondolom, olyan megoldást kell kidolgozni, amely a műveletek elsősége-átfutási idő-költséghatékonyság -rendelkezésre állás-ellátás színvonal- ellentéteit fel tudja oldani. Erre a kutatás jelenlegi állásánál egy megoldást látok: az ellátási hálózatot. Véleményem szerint, egy információ alapú-, valós igényeket kezelő hálózat hatékonyan ki tudja egészíteni a készletalapú ellátási láncot. A különleges erők esetében a két rendszer szükség szerinti kombinációja eredményesen adhat választ a különleges műveleti erők speciális igényeinek: A jól előrejelezhető igények¹⁹ továbbra is érkehetnek a műveleti ellátási láncon, míg a speciális-, egy stratégiai feladat sikeres végrehajtása érdekében igényelt egyedi anyagok beszerzését a különleges műveleti ellátási hálózat szolgálhatja. A hálózat alapú támogatás megközelítés létjogosultságát erősíti az a tény, hogy a különleges erők vezetés-irányítási rendszere is a hálózatos megoldások felé fejlődik.

¹⁹ Ruházat, üzemanyag, élelmezés, egyéb közös használatú anyag.

A hálózatos megoldás alkalmazása mellett szól, hogy csökkenthető a rendszer információ hiánya. Ez úgy érhető el, hogy a lehető legközelebb-, akár a felhasználás helyén rögzítik az anyagigényt. A felmerült igényt a lehető legközelebbi helyről kell teljesíteni, ha kell a telepített műveleti ellátási láncon kívülről. A közvetlen információáramlást nyújtó hálózattal biztosítható, hogy a specialistánál felmerült igényekről szóló információ azonnal jelentkezzen az ellátási hálózat minden eleménél. A felmerült igény az információ birtokában azonnal teljesíthető a specialistához legközelebb álló ellátási elemről. A gyors döntés alapvető feltétele, hogy a hálózatban az időszerű információk hozzáférhetőek legyenek. Ez azt feltételezi, hogy a hálózatba országos-, és nemzetközi logisztikai központok, ipari parkok, vállalatok logisztikai környezete, már működő logisztikai láncok, egyéb polgári rendszerek vonhatók be. A hálózat tagja a jogosultságnak megfelelően hozzájuthat a tevékenységéhez szükséges valós idejű információhoz, a műveleti biztonság figyelembe vételével kiadott jogosultságoknak megfelelően.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] HORVÁTH A. (szerk.): *Ajánlások a katonai logisztika történetének tanulmányozásához*. Budapest: NKE-HHK, 2016.
- [2] RÉGER B.: *A logisztika kialakulásának története*. Logisztikai évkönyv 1 (1994) pp. 7–12.
- [3] PREZENSZKI J.: *Logisztika 1. Bevezető fejezetek*, 1999. p. 482. ISBN 9634317960
- [4] ZSOMBIK L.: *Logisztikai alapismeretek. A logisztika főbb tevékenységei. termelési logisztika*. www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011-0085_logisztikai_alapismeretek/ch01s06.html (A letöltés ideje: 2017. február 23.)
- [5] DOBÁK M.: *Szervezet vezetés stratégia. Szervezeti formák és vezetés*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1999. ISBN 963 224 376 5
- [6] SZEGEDI Z.-PREZENSZKI J.: *Logisztika menedzsment*. Budapest: Kossuth, 2010. ISBN 9789630965699
- [7] FREEDMAN L.: *Strategy*. USA-New York: Oxford University Press, 2013. ISBN 978 019 932 5153
- [8] HALÁSZNÉ SIPOS E.: *Logisztika Szolgáltatás Versenyképesség*. Budapest: Logisztikai Fejlesztési Központ Magyar Világ Kiadó. ISBN 963 907 501 9
- [9] FÜLÖP GY.: *Stratégiai menedzsment. Elmélet és gyakorlat*: Perfekt Kiadó, 2008. ISBN 978 963 394 748 7
- [10] VENEKEI J.: *Az ellátási lánc kialakulása, fejlődése a polgári és a katonai logisztikaelméletében és gyakorlatában*. Hadmérnök, 8. évfolyam 2. szám (2013) pp. 108–119 (A letöltés ideje: 2017. február 24.)
- [11] CSENGERI J., K. Z. (szerk.): *Humánvédelem - békeműveleti és veszélyhelyzet-kezelési eljárások fejlesztése. Az ellátási lánc, mint kritikus infrastruktúra (létfenntartási rendszerelem)*. Budapest: NKE-HHK, 2016. ISBN 978-615-5305-35-1
- [12] SZEGEDI Z.: *Ellátási lánc-menedzsment*. Budapest: Kossuth, 2012. ISBN 978-963-09-6944-4

- [13] KNOLL I.: *Logisztika – Gazdaság - Társadalom*: Kovásznai Kiadó, 2002. ISBN 9789638619433
- [14] *NATO Logisztikai Vezetők Értekezletének Titkársága*: NATO logisztikai kézikönyv, p. 24
- [15] *Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság: Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína. 2. kiadás*. MH DSZOFT KÓD: 11410, p. 104
- [16] *Magyar Honvédség: Ált/217 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Támogatás Doktrína. 3. Kiadás*. MH DOFT kód: LOGD 4 (3), p. 246
- [17] VENEKEI J.: *NATO logisztika és a NATO műveleti támogatási lánc menedzsment*. Hadmérnök, VII. évfolyam 4. szám (2012) pp. 62–74.
hadmernok.hu/2012_4_venekei.pdf (A letöltés ideje: 2017. február 24.)
- [18] VAUVER V.: *A NATO művelet ellátási lánc menedzsment. III*. Katonai Logisztika, 20. évfolyam 2. szám (2012) pp. 5–19.
www.honvedelem.hu/container/files/attachments/33019/kl2012-2_ok.pdf (A letöltés ideje: 2017. február 24.)
- [19] MAREY, O., BENTAHAR, J., KHOSROWSHAHI-ASL, E., SULTAN, K., & DSSOULI, R.: *Decision making under subjective uncertainty in argumentation*. Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing 3. kiadás
- [20] HORVÁTH A.: *Vélemény Szabó Mihály „Új sztártudomány: a logisztika»” című cikkéhez*. Nemzetvédelmi Egyetemi közlemények 4. évf. 2. szám (2000) pp 262-272.
- [21] HORVÁTH A.: *A hadszíntér-előkészítés és a közlekedésügy összefüggései a két világháború között*. In: Horváth István (szerk.): *Hadtudományi tájékoztató – Az ország területének védelmi célú előkészítése, alternatívák a múlt tükrében*. Budapest, HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály, 2002, pp 65 – 87. ISBN 1419-7758